

ד"ר בן-ציון סורוצקין

פסיכילוג קליני

ברוקלין, נ.י.

מבוא

במשך 35 שנות עבודתי כפסיכותרפיסט בקרב מתבגרים ואנשים צעירים במגזר החרדי, הייתי שותף לקשיים ולהצלחות של מטופלים רבים ובני משפחותיהם.

בעקבות חוויות אלו, הצלחתי בסיעתא דשמיא לגבש תובנות לגבי האופן שבו קשיים רגשיים נוטות להתבטא בציבור החרדי. אני משתף את ציבור הקוראים במסקנות אלו בכדי לתרום להבנה טובה יותר של קשיים רגשיים בקרב הסובלים מהם ובני משפחותיהם. יותר מכך, אני תקווה שתובנות אלו יסייעו למניעת קשיים אלו.

על פי הגישה הרווחת כיום, נחשבות מחלות נפש להפרעות ביולוגיות וגנטיות מעיקרן ("הפרעות נפשיות אינן שונות מסוכרת או מאסתמה"). גישה זו נובעת באופן חלקי מהשאיפה להפחית מהסטיגמה של הפרעה נפשית. מלבד העובדה שהסברים ביולוגיים הוכחו מחקרית כמגבירים סטיגמות, תפיסה זו מעוררת בהורים תחושת חוסר אונים לגבי היכולת שלהם למנוע קשיים רגשיים של ילדיהם.

אשתדל להוכיח שלמעשה הורים יכולים לפעול רבות כדי למנוע קשיים רגשיים והתנהגותיים בקרב ילדיהם. ידיעה זו עשויה לחזק את ידיהם של הורים רבים. למרבה הצער, חלק מההורים רואים גישה כזו בתור "האשמה" ומשום כך מרגישים צורך לשלול את התפיסה שיש להם קשר כלשהו לקשיים הרגשיים של ילדיהם. השקפה זו אמנם יעילה למניעת רגשות אשמה של הורים, אך למעשה היא שוללת מהם הזדמנות רבת עצמה למניעה ותיקון של מצוקה רגשית בקרב ילדיהם.

אם נבונה סיפרה לי פעם שהיא מקווה שהקשיים של בנה נובעת מהטעויות שלה, שכן כך יש לה סיכוי לעזור לו על ידי תיקון שגיאותיה. היא העדיפה להיות "אשמה" אך מצוידת בתכנית פעולה מאשר להיות נקייה מאשמה אך חסרת תקווה לריפוי.

אחד המאפיינים הנפוצים של צעירים חרדים בעלי קשיים רגשיים הוא עיוות של עיקרי היהדות הבסיסיים. אמונות מעוותות אלו אמנם אינן גורמות להפרעות, אך הן כן תורמות לקיומן. במאמרים אלו אחקור את הגורמים השורשיים לעיוותים אלו ואצטט מקורות המתווים את ההשקפה התורנית על הסוגיות הללו.

אינני סובר שעל הקורא לקבל את דבריי כהווייתם. אני משתדל לתעד את המקור לכל קביעה או לכל הפחות להסביר את ההיגיון העומד מאחוריה. יתרה מזאת, היות שכמעט כל החלטה חשובה דורשת איזון של עקרונות סותרים, אני שואף לתרום להשבת איזון זה על ידי הדגשת נושאים שאנשים רבים אינם מודעים להם או אינם מחשיבים אותם במידה מספקת.

היות שדבריי מכוונים במידה רבה לקהל יעד דתי/חרדי, אינני חש צורך להבהיר את עיקרי הדת הבסיסיים. אני מניח שקוראיי מודעים היטב לחשיבות לימוד התורה, שמירת המצוות וכו'. לדוגמה, כאשר אני דן בהגבלות האפשריות של חובת כיבוד אב ואם כלפי הורים מתעללים, אני יוצא מתוך נקודת הנחה שהקורא מודע היטב לחשיבות מצווה זו ולכן אינני מרחיב על כך את הדיבור. כמו כן, כאשר אני כותב על הנזק הרגשי העלול להיגרם כאשר מפעילים על ילד לחץ יתר ללמוד בצורה מושלמת, אני תקווה שהקוראים לא יניחו שאינני מעריך את חשיבות הלימוד. לצערי, זו הייתה תגובתו של קורא מסוים של מאמריי שהסיק שאם אני טוען שהורים אינם צריכים להכריח את ילדיהם ללמוד או להתפלל, מובן מאליו שאינני מייקר פעולות אלו במידה מספקת. אני מקווה שהמאמרים מבהירים שדווקא הערכתי העמוקה לפעולות אלו מעוררת אותי להתריע נגד אילוץ ילדים לעסוק בהן באופן שיגרם לאסוציאציות שליליות.

אנשים חרדים על פי רוב מודעים לחשיבות המשמעת ומערכת הכללים בחייו של ילד. כאשר אני כותב על אודות הסכנה במשמעת וכללים נוקשים מדי, אינני רואה צורך להדגיש את חשיבות המשמעת מפני שאני מניח שהיא ידועה היטב לקוראיי. אני מדגיש את הצורך באיזון. הורים אינם מסוגלים להגיע לאיזון הנכון כאשר מחד גיסא הם מודעים לסכנות של משמעת מעטה מדי, אך מאידך גיסא הם אינם מודעים לסכנה של משמעת כבדה מדי.

הרב אברהם הכהן פאם זצ"ל, ראש ישיבת "תורה ודעת" בניו יורק, שיתף קבוצת מחנכים במקרה שאירע לו בשנותיו הראשונות בתור מלמד, כאשר ילד מסוים הגיע באיחור לכיתה. הילד סיפק תירוץ כלשהו והוסיף: "אני יכול אפילו להביא פתק מהוריי". הרב פאם ענה: "כבר סיפרת לי מה קרה, בשביל מה צריך פתק?". "למען האמת לא הייתי בטוח שהוא דובר אמת", סיפר הרב פאם למחנכים, "אך לא יכולתי לתת לו הרגשה שאינני נותן בו אמון". בסיטואציה כגון זו, רוב המורים היו מתמקדים בפחד שלהם שמא ירגיש התלמיד שהוא הצליח "לעבוד" על המורה שלו. ככל הנראה הם אפילו לא היו נותנים את הדעת לנוק העלול להיגרם מפקפוק בגרסתו של התלמיד. הרב פאם, אומן החינוך, היה ער לשני הנושאים אך בעיניו חיזוק הקשר בין הרבי לתלמיד היה חשוב יותר מהעצמת האגו או התדמית של המלמד.¹

אינני סובר שהעמדת הקשר הטוב בין הילד להורה או לרב בראש סולם העדיפויות היא תמיד הפתרון, אך לדעתי השיקול הזה חייב תמיד להילקח בחשבון. אם זה ההיבט המודגש ביותר במאמריי, הרי זה משום שמניסיוני הורים ומורים רבים אינם מודעים לתפקיד המרכזי שהוא משחק בהצלחת החינוך.

---

¹ ספר מורה צדק, עמ' קט'-קי'.